

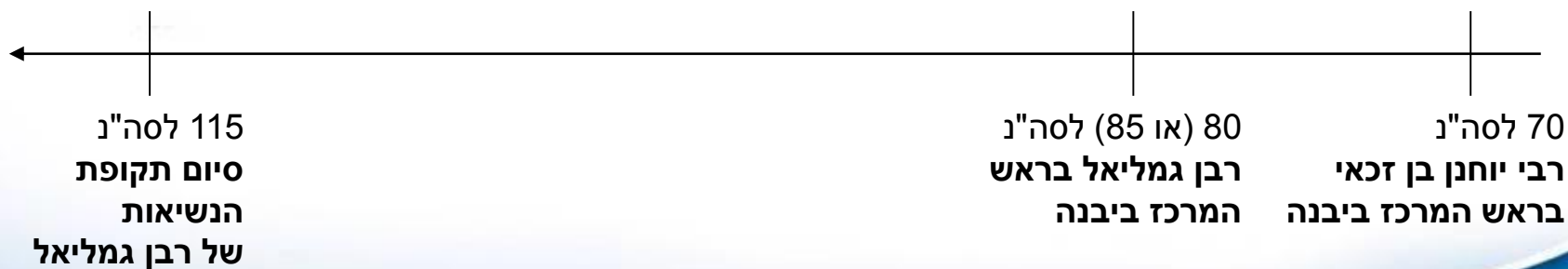
# המרכז ביבנה

## לפרק ח: בין יבנה לביתר



קטע מרצפת פסיפס ,  
בית הכנסת בחמת טבריה,  
המאה 4 - 5 לסה"נ

כיצד ניסו רבי יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל  
להמשיך ולקיים את מסגרת החיים הדתיים,  
החברתיים והלאומיים, ולמלא את החלל שנוצר  
לאחר חורבן בית המקדש בשנת 70 לסה"נ?



## פעולות רבן יוחנן בן זכאי:

- הקמת בית מדרש ובית דין ביבנה
- קביעת הלוח העברי
- תיקון תקנות ששינו מנהגים והלכות שהיו קיימים לפני החורבן, לדוגמה - קידוש החודש
- תיקון תקנות חדשות שנועדו להרחיב ולשמר את עבודת האל שהתקיימה במקדש

# תקנות שבאמצעותן היה אפשר להמשיך לקיים דרכי פולחן שהיו נהוגות במקדש:

- תקיעה בשופר בראש השנה

- נטילת לולב

- ברכת כוהנים

# תקיעה בשופר בראש השנה

## לפני החורבן

- הכוהנים נהגו לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת רק בבית המקדש, כחלק מטקס הקרבת הקורבנות של ראש השנה.

## אחרי החורבן

- על אף שהיו שביקשו לבטל את התקיעה בשופר בראש השנה, קבע רבן יוחנן בן זכאי כי מותר לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת במקום שיושב בו בית הדין הגדול - ביבנה.

# נטילת לולב

## לפני החורבן

- בחג הסוכות נהגו לשאת את הלולבים ולהקיף את המזבח שבבית המקדש במשך שבעת ימי החג. במקומות אחרים נהגו לבצע את הטקס רק ביום הראשון של החג.

## לאחר החורבן

- רבן יוחנן בן זכאי קבע כי כל אדם בכל יישוב ייטול לולב במשך שבעה ימים, כזכר למקדש.

# ברכת כוהנים

## לפני החורבן

- הכוהנים במקדש נהגו לברך את העם ב"ברכת כוהנים". הכוהנים שעבדו בבית המקדש התהלכו יחפים.
- נוסח הברכה וההוראה עליה מופיעים בספר [במדבר ו' 22-27](#).

## לאחר החורבן

- רבן יוחנן בן זכאי קבע כי הכוהנים בבית הכנסת צריכים לחלוץ את סנדליהם בשעה שהם מברכים את העם ב"ברכת כוהנים", כזכר למה שהיה נהוג במקדש.

# קידוש החודש

## לאחר החורבן

- מאחר שהתבטלה עבודת הקורבנות, קבע רבן יוחנן בן זכאי כי מותר לחלל את השבת רק כשמוסרים עדות על מולד הלבנה בחודשים ניסן ותשרי - בשל החגים החלים בהם.

## לפני החורבן

- הסנהדרין בירושלים קבעה את ראשי החודשים, לפי עדים שהגיעו לבית הדין בירושלים והעידו שראו את מולד הלבנה. העדים היו רשאים לחלל את השבת כדי לאפשר את הקרבת קורבנות ראש החודש במועדה.



## כמנהיג, רבן גמליאל...

- קשר קשרים עם השלטון הרומי, אשר הכיר במנהיגותו,
- חיזק את הקשר בין חכמי יבנה לבין היהודים, בארץ ובתפוצות,
- קבע דפוסים חדשים לפולחן הדתי: חגים, ימי צום, תפילה.



החכמים בבני ברק, הגדה מאוירת ומועתקת  
בידי יוסף לייפניק, אלטונה, 1740

# החגים

## לפני החורבן

- כל משפחה הקריבה את קורבן הפסח במקדש, ולאחר מכן ערכה סעודה שבה אכלו את קורבן הפסח, מצות ואולי גם מרור.

## לאחר החורבן

- חכמי יבנה קבעו כי אכילת מצה ומרור בסעודת הפסח היא מצווה.
- נוסף מנהג קריאת ההגדה של פסח, שחיבורה מיוחס לרבן גמליאל ולחכמים בני תקופתו.

# החגים

## לאחר החורבן

- חכמי יבנה קבעו כי עיקרו של יום הכיפורים יהיה בקשת כפרה באמצעות חזרה בתשובה של כל אדם ואדם.

## לפני החורבן

- עיקרו של יום הכיפורים היה הקרבת קורבנות במקדש על-ידי הכוהן הגדול, כדי לכפר על חטאים.

# ימי הצום

## לפני החורבן

- במהלך ימי הבית השני, התבטלו שלושה מתוך ארבעת ימי הצום: י"ז בתמוז, ג' בתשרי ו-י' בטבת.

## לאחר החורבן

- חכמי יבנה חזרו והנהיגו את ארבעת ימי הצום. ט' באב נהפך ליום אבל על חורבן הבית הראשון והבית השני, המיוחסים לאותו תאריך.
- התבסס מנהג העלייה לירושלים ב-ט' באב.

# התפילה

## לאחר החורבן

- רבן גמליאל קבע את חובת התפילה גם ביחידות.
- רבן גמליאל קבע נוסח קבוע ואחיד לתפילת שמונה עשרה.

## לפני החורבן

- חובת התפילה חלה רק בציבור - במקדש ובבתי כנסת.